Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

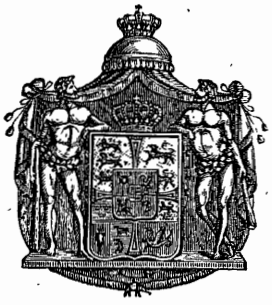
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDDELELSER

FRA

DET STATISTISKE BUREAU.

FÖRSTE SAMLING.

KJÖBENHAVN.

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

1852.

Det statistiske Bureau lader oftere paa Ministeriernes Opfordring til Omdeling blandt Rigsdagens Medlemmer eller til andet Brug trykke Betænkninger eller Indberetninger, som det har afgivet. Ved slig Leilighed har Man, da saadanne löse Ark saa lidet egne sig til Opbevaring og derfor saa let gaae tabte, ladet tage en Deel Aftryk med fortlöbende Pagina, og ved hertil at föie nogle af de meest til Offenliggjörelse sig egnende statistiske Oplysninger, som paa Opfordring fra Autoriteternes Side ere blevne tilveiebragte af Bureauet, eller paa anden Maade komne samme tilhænde, ere disse „Meddelelser fra det statistiske Bureau" fremkomne, med hvis Udgivelse der herved gjöres en Begyndelse.

V.

Om den Priis, til hvilken en Tönde Selveierbonde-Hartkorn i Tidsrummet 1845 til 1849 incl. i Almindelighed har været udbragt i Handel og Vandel.

I de forskjellige Ministerier er i de senere Aar ved forskjellig Leilighed det Spörgsmaal opstaaet „hvad en Td. Selveierbonde-Hartkorn kan ansees at være værd", og dette Spörgsmaal er da bestandigen bleven meget forskjelligen besvaret af dem, som i denne Henseende maatte antages at besidde meest Sagkundskab; og det blev i den Anledning i Oktober 1850 overdraget Chefen for det statistiske Bureau at skaffe paalidelig Oplysning i denne Henseende og at forelægge Ministeriet Resultatet.

Ved et Cirkulære til Amtmændene af 17. Oktober f. A. bleve disse i den omhandlede Anledning anmodede om ved Retsskrivernes Hjælp at indsende en Fortegnelse over de Salg, ved hvilke i hver enkelt Jurisdiktion i Qvinqvenniet 1845—1849 Selveiergaarde vare blevne afhændede fra Selveier til Selveier, med Angivelse af Gaardens Hartkorn og Kjöbesummen (reelle Byrders Kapitalværdi derunder medregnet, altsaa saaledes som ½ Procent Afgiften af samme var beregnet), — med den nærmere Anmodning ved denne Leilighed hverken at tage Hensyn til Fæstegods, der var afhændet til Selveiendom, eller til Værdiansættelse ved Udlæg paa Skifte, eller endog til de Tilfælde, i hvilke Selveiergaarde vare afhændede til Börn eller Svigerbörn

af Sælgerne, idet Man nemlig antog, at de paagjældende Eiendomme i disse Tilfælde let kunde være blevne solgte til en lavere Priis end den, som de i Virkeligheden vare værd. At gaae længere tilbage end til Aaret 1845 var ikke gjörligt, da den nye Matrikel först blev indfört i Aaret 1844, og da Man ikke kunde lægge baade Opgivelser i gammelt og nyt Hartkorn til Grund for Undersögelsen.

Af det betydelige statistiske Materiale, som blev tilveiebragt ved det nysnævnte Cirkulære, sees det, at et Antal af 3321 Selveierböndergaarde, med et samlet Hartkornsbelöb af 10521 Tdr., ere i Qvinqvenniet 1845—1849 blevne solgte til Fremmede eller Ikke-Nærbeslægtede, og udbragte til et samlet Belöb af 10,120,988 Rbd. Af det hele Antal Selveierböndergaarde udgjör dette Belöb omtrent 9 Procent, (af det hele Selveierbonde-Hartkorn omtrent 8 Procent); men det maa her erindres, at de mange Gaarde, der ere overtagne paa Skifte, eller solgte til Nærbeslægtede, her ere holdte udenfor Betragtningen.

Ved de heromtalte 3321 Salg er 1 Td. Hartkorn ifölge det Ovenanförte altsaa udbragt til en Gjennemsnitspriis af 962 Rbd. Dette maa dog ikke forstaaes saaledes, at den omtrent skulde have udgjort dette Belöb i alle Kongerigets forskjellige Egne; thi skjöndt en Td. Hartkorn efter Matriklens Idee skulde være lige meget værd, hvad enten Eiendommen laa paa Jyllands goldeste Hede eller paa de frugtbareste Öer, (eftersom Hartkornet kun i saa Fald vilde være en brugbar Maalestok for Ligning af nye Skatter og Afgifter), saa er dette ingenlunde Tilfældet, hvad de följende tvende Tabeller, af hvilke den ene meddeler Oplysning i den omhandlede Henseende provindsviis*), den anden amtsviis, nærmere vil godtgjöre.

---

*) Da det er mig bekjendt, at Flere have undret sig over, at Provinds-Inddelingen, Sjælland, Möen, Bornholm, Fyen, Langeland, Laaland, Falster og Jylland endnu bibeholdes, som er anvendt i de ældre Tabelværks Arbeider, men som de finde uhensigtsmæssig paa Grund af de nævnte Landsdeles höist

Provindserne.	QVINQVENNIET 1845—1849.			
	Antal af solgte Gaarde.	De solgte Gaardes samlede Hartkorn.	Kjöbesum.	Gjennemsnitssum pr. Td. Hrtk.
		Tdr. Skpr.	Rbd.	Rbd.
Sjælland	390	1689. 1	2360681	1398
Möen	8	19. 1	25485	1333
Bornholm (naar Bornh. Hrtk. reduceres til almindeligt *)	103	451. 4	250142	554
Fyen	180	608. 5	915841	1505
Langeland	6	28. 2	40300	1427
Laaland	67	250. 2	289330	1156
Falster	64	190. 7	175072	917
Öerne	818	3237. 6	4056851	1253
Jylland	2503	7283. 5	6064137	833
Hele Danmark	3321	10521. 3	10120988	962

forskjellige Störrelse, saa benytter jeg denne Leilighed til at bemærke Følgende: Denne Inddelingsmaade vilde vistnok være uhensigtsmæssig, naar den blev brugt alene; men dette skeer aldrig; den bruges altid i Forening med Amtsinddelingen, og da er den hensigtsmæssig; thi det er ikke nok at kjende et Forhold for Svendborg Amt, det er ogsaa af Vigtighed at kjende det for Langeland, det er ikke nok at kjende det for Præstö Amt, men ogsaa af Interesse at kjende det for Möen; ikke nok at kjende det for Maribo Amt, men ogsaa af Vigtighed at kjende det for Laaland og Falster; ikke nok at kjende det for Odense og Svendborg Amter (til hvilket sidste Langeland hörer), men ogsaa af Interesse at kjende det for Fyen.

*) En Td. Hartkorn holder paa Bornholm kun 49600 □ Alen Normaljord eller saakaldet boniteret Areal, medens den i den övrige Deel af Kongeriget holder 72000 □ Alen boniteret Areal.

Amterne.	QVINQVENNIET 1845—1849.			
	Antal af solgte Gaarde.	De solgte Gaardes samlede Hartkorn.	Kjöbesum.	Gjennemsnits-sum pr. Td. Hrtk.
		Tdr. Skpr.	Rbd.	Rbd.
Kjöbenhavns Amt	136	687. 5	1234015	1795
Frederiksborg	172	651. 6	762984	1171
Holbæk	18	82. 1	98444	1199
Sorö	37	184. 2	192089	1043
Præstö	35	102. 4	98634	962
Bornholms (naar Bornh. Hrtk. reduceres til almindeligt)	103	451. 4	250142	554
Odense	135	427. 1	619170	1450
Svendborg	51	209. 6	336971	1607
Maribo	131	441. 1	464402	1053
Hjörring	346	855. 2	577832	676
Thisted	200	631. 5	448595	710
Aalborg	168	502. 7	346195	688
Viborg	222	649. 5	525172	808
Randers	252	875. "	607587	694
Aarhuus	140	504. "	520435	1033
Skanderborg	217	621. 5	767321	1234
Veile	249	680. "	834281	1227
Ringkjöbing	398	1148. 1	653916	570
Ribe	311	815. 4	782803	960
HELE DANMARK	3321	10521. 3	10120988	962

Den overraskende lave Gjennemsnitspriis af 554 Rbd. pr. Td. Hartkorn for Salgene paa Bornholm kan Man forklare sig af, at Priserne paa Jordens Frembringelser ere meget lavere paa Bornholm end i den övrige Deel af Kongeriget, og at Öens Befolkning ikke er velhavende, og at Agerdyrkningen staaer temmelig lavt sammesteds, og at der paahviler de bornholmske Gaarde en lille Afgift til Kronen *). Derimod vise

*) Ogsaa paa mange Selveier-Böndergaarde i Kjöbenhavns og Frederiksborgs Amt hviler der en lille Afgift til Kronen, og Gjennemsnitspriserne for disse Amter, især det sidstnævnte, ere derfor i Virkeligheden noget höiere end Man efter ovenanförte Beregnings Udvisende skulde tro.

Tallene i de ovenanförte Tabeller for de forskjellige Provindser og Amter Afvigelser, som ikke ere lette at forklare. Dette kan antages for en Deel at hidröre fra at der, skjöndt Man havde bestræbt sig for at faa de Tilfælde udelukkede, i hvilke særlige Omstændigheder kunde antages at have gjort sig gjældende, (ved nemlig at udelukke Salg mellem Nærbeslægtede o. s. fr.), er en Deel Salg, ved hvilke særlige Omstændigheder have indvirket paa Priserne. Som Exempler paa saadanne særlige Omstændigheder kunne nævnes, paa den ene Side: Forsög paa at unddrage sig Stempelpapirs Lovgivningens Bydende ved at opgive en lavere Kjöbesum end den virkelige, betydelige Skatte-Restancer paa Eiendommene, slet Dyrkning, særlig uheldig Beliggenhed o. a. desl., og paa den anden Side: fortrinlige Bygninger, stort Tillæg af god Skov og Törvemose, fortrinlig Dyrkning, Beliggenhed i Nærheden af en större Kjöbstad, Medfölgen af Besætning i Kjöbet, o. a. desl.

Hvis Man opkaster Spörgsmaalet: "hvorfor har Man ikke ved Tilveiebringelsen af det raa Materiale indhentet Efterretning om alle de Omstændigheder, der ved hvert enkelt Salg kunne antages at have havt Indflydelse paa Prisen, og derved gjort sig det muligt at kunne opgive, hvorledes Forholdet stiller sig i mindre Distrikter, uden at Meddelelsen derved blev mindre paalidelig?", da svares hertil Fölgende: Först maa det erindres, at det er en let Sag at forlange Oplysninger, men vanskeligt at faae dem besvarede. Om mange Forhold vide Retsskriverne ingen Besked, og at faae Oplysning om nogle af de omhandlede Forhold, men ikke om andre, vilde intet nytte: Fik Man ogsaa Oplysning om dem alle, saa ere endvidere nogle Forhold saa kombinerede, at derved kun lidet var vundet. Hvis Retsskriverne ogsaa kunde opgive, om Besætningen var fulgt med eller ikke, vilde de vanskelig kunne opgive dens Störrelse eller give Oplysning om dens Qvalitet, der slet ikke kunde angives i Tal, og Man vidste altsaa dog intet, da eet Par Heste let kunde være flere Gange mere værd end et andet.

Fik Man endvidere Eiendommens Beliggenhed oplyst, (og det vilde da næsten være ugjörligt), saa vidste Man derved intet, thi Veiens Beskaffenhed, Leiligheden til Udskibning, Kjöbstædernes Handelsforhold m. a. m. maatte oplyses, naar Man skulde kunne slutte sig til noget om Indflydelsen af Gaardens Beliggenhed. Underretning om Salget havde været tvunget eller ikke, vilde ikke være til nogen Nytte, da Mangen Een, hos hvem der ikke gjöres Exekution, kan være i næsten ligesaa höi en Grad nödt til sælge, som den hos hvem der gjöres en saadan. Oplysning om Arealets Forhold til Hartkornet vilde hverken Retsskriveren eller Eieren i Reglen kunne meddele, og denne Oplysning, som forövrigt haves i Ministeriet, vilde kun lidet hjelpe som isoleret Moment, naar Oplysning om Agerdyrkningens Tilstand, om Jordbundsbeskaffenheden, om hvad Tillæg af Törvemose og Skove den paagjældende Gaard har havt, om Bygningernes Tilstand, Jordernes Gjödningsstand m. a. m. manglede. Hertil kommer, at om Man ogsaa fik alle disse Oplysninger paa det allermuligst udförlige, og altsaa havde en lille Topografi for hver af de solgte Gaarde, saa kunde de kun bruges ved Bedömmelsen af et enkelt Tilfælde, men aldeles ikke ved en tabellarisk Fremstilling eller ved Udregningen af Gjennemsnitstal, noget der synes at maatte være klart for Alle, og i alt Fald vil være det for Enhver, som ikke blot har læst Statistik, men selv beskjeftiget sig med statistiske Fremstillinger og Undersögelser. Man pröve blot paa at konstruere en Tabel, i hvilken Hensyn er taget til, om Besætningen er fulgt med eller ikke og til Besætningens Störrelse og Qvalitet, samt til Gaardens Beliggenhed, med hvad hermed staaer i Forbindelse, saasom Veienes Beskaffenhed, Kjöbstædernes Handelsforhold, etc. etc., og Man vil snart komme til Anerkjendelse af, at det vil være aldeles ugjörligt i en tabellarisk Fremstilling, der skal levere Gjennemsnitstal af den omhandlede Art, at afbenytte Oplysninger om en halv Snes slige Forhold, der indvirke paa Prisen, selv om Man havde dem.

Hvis kun nogle faa Forhold indvirkede paa Prisen, da vilde Man kunne benytte Oplysning om disse, vel ikke til en tabellarisk Fremstilling, men til at tilveiebringe en Formodning eller Sandsynlighed for Grunden til, at Priserne staa höit eller lavt i en eller anden Egn; men da saa mange kombinerede Forhold i saa Henseende yttre Indvirkning, vilde Man ikke engang ved Hjælp af Oplysninger om dem alle tilsammen komme til noget sikkert Resultat, fordi de vilde krydse og ophæve hinanden. At intet enkelt af de Forhold, som maa ansees for de stærkest indvirkende, udöver en de andre aldeles beherskende Indflydelse, har jeg i det Följende sögt at godtgjöre.

Ifölge det Foranförte har jeg anseet det uhensigtsmæssigt at bebyrde Retsskriverne med Begjæring om at oylyse de forskjellige paa Priserne indvirkende Forhold, hvilke de kun ufuldstændigen vilde kunne meddele, og hvilke Man, selv om Man fik dem, ikke med Nytte vilde kunne afbenytte.

Da der er Sandsynlighed for, at de Tilfælde, paa hvilke de tilfældige Omstændigheder meest have indvirket, ville ved Betragtningen af Gjennemsnitsprisen vise sig som Extremer, og at Man ved at udelukke disse, og tage Gjennemsnittet af de tilbageblivende vilde faae et paalideligere Gjennemsnitstal, saa har Man, skjöndt det fordrede Udförelsen af 3321 Regnestykker, der vanskeliggjordes ved at Hartkornet for en Gaard næsten aldrig er i lige Tönder, men i Skjepper og Fjerdingkar, anvendt denne Fremgangsmaade. Efterat Gjennemsnitssummen, til hvilken 1 Td. Hartkorn var udbragt ved hvert enkelt Salg, var udregnet, er den $\frac{1}{6}$ af Salgene, der fremböd de laveste Priser, og den $\frac{1}{6}$ der fremböd de höieste Priser i hvert Amt og hver Provinds bleven udskudt som Extrem og de omhandlede Forhold stille sig da saaledes:

Amterne.	QVINQVENNIET 1845—1849. Antallet af solgte Gaarde.	Gaardenes samlede Hartkorn.	Kjöbesum.	Gjennemsnits-kjöbesum pr. Td. Hrtk.
		Tdr. Skp.	Rbd.	Rbd.
Kjöbenhavns Amt	90	461. 1	754839	1637
Frederiksborg	114	472. 2	512408	1085
Holbæk	12	47. 5	50114	1052
Sorö	25	139. 2	141980	1020
Præstö	23	56. 2	60339	1073
Bornholms *)	69	295. 6	165500	560
Odense	89	298. „	430558	1445
Svendborg	35	141. 1	229321	1625
Maribo	87	302. 4	320286	1059
Hjörring	230	542. 1	327589	604
Thisted	134	390. 7	259382	664
Aalborg	112	330. 2	196021	594
Viborg	148	400. 6	190398	475
Randers	168	562. 5	333673	593
Aarhuus	94	326. 4	340305	1042
Skanderborg	145	395. 6	398444	1007
Veile	167	450. 3	546380	1213
Ringkjöbing	266	723. 6	341307	472
Ribe	207	497. „	372193	749
Provindserne.				
Sjælland	258	1139. „	1393178	1223
Möen	6	15. 4	20550	1326
Bornholm	69	295. 6	165500	560
Fyen	120	417. 6	630329	1509
Langeland	4	18. 4	26850	1451
Laaland	45	192. 3	198789	1033
Falster	42	129. „	116248	901
Öerne	544	2078. 4	2417984	1163
Jylland	1671	4646. 3	3193381	687
Hele Danmark	2215	6787. 4	5432240	800

En Fremstilling af de ovenanförte Forhold jurisdiktionsviis synes ikke hensigtsmæssig. De omtalte Forhold egne sig nemlig kun lidet til statistisk Behandling og Fremstilling, og höre ingenlunde til dem, med Hensyn til hvilke man kan vente, at en statistisk Undersögelse skulde give stort Udbytte eller faste Resultater.

Mangfoldige forskjellige Forhold kunne nemlig indvirke paa Prisen paa en Bondegaard. Betragter man et meget stort Antal Salg af slige, da er det imidlertid sandsynligt, at Virkningerne af disse forskjellige Forhold tildels ville ophæve hinanden, og at Man kan erholde et Gjennemsnitstal, som kan bruges til at danne sig en Forestilling i den omhandlede Henseende, hvorved allerede meget vil være vundet, og det saa meget mere som Man da, naar Man efter et vist Tidsrums Forlöb paa ny undersöger Sagen, har et Grundlag at bygge videre paa. Jo færre et Antal Salg Man derimod betragter og for jo mindre Distrikter Man meddeler den heromtalte Oplysning, desto mindre paalideligt vil Gjennemsnitstallet blive *); og efter de forhaandenværende Omstændigheder, troer jeg ikke at det nytter at betragte det omhandlede Forhold for mindre Distrikter end Amter.

Skjöndt Resultaterne af de ovenstaaende Tabeller paa Grund af den Fremgangsmaade, som er brugt for at skaffe samme tilveie, maa ansees for paalidelige, frembyde disse Tabeller dog overraskende Afvigelser, dels mellem Öerne indbyrdes, dels mellem de jydske Amter, ligesom ogsaa det Resultat, at en Td. Hartkorn Bondejord er henved 500 Rbd. mere værd paa Öerne end i Jylland, vil vække Opmærksomhed selv hos den Sagkyndige, som vel nok havde ventet at finde Forskjel, men ikke en saa stor. — Grunden til de heromtalte Afvigelser ligger ikke overveiende i Jordbundens större eller mindre Frugtbarhed, der efter Matriklens Idee heller ikke burde have Indflydelse paa Hartkornets Værdi, i det en Td. Hartkorn overalt burde være omtrent lige meget værd, eftersom at et forholdsmæssig större Areal til hver Td. Hartkorn i de

*) Mangfoldige forskjellige Omstændigheder kunne være Aarsag i at tvende Ægtefolk önske Skilsmisse; og dog söger i Kjöbenhavn hvert Aar omtrent et lige Antal Skilsmisse. Vilde Man imidlertid paa Grund af de Erfaringer Man har herom udregne, hvormange der i næste Aar ville söge Skilsmisse i hvert enkelt af Byens 12 Qvarterer, vilde Fremtiden neppe stadfæste Beregningen. Det heranförte Exempel kunde let föröges med et höist betydeligt Antal lignende.

slettere Egne burde opveie den ringere Bonitet*); thi naar Man tager de 3 ufrugtbareste Amter i Jylland nemlig Hjörring, Ringkjöbing og Ribe, da have Priserne i Hjörring og Ringkjöbing Amter vel været en Deel under Middelprisen for hele Jyllands Vedkommende, men i Ribe Amt have de derimod været en Deel over Middeltallet for hele Jylland; og tage vi omvendt de 3 frugtbareste Amter Kjöbenhavns, Præstö og Maribo, da have Priserne i Kjöbenhavns Amt vel været meget betydelig over Middelprisen for samtlige Öers Vedkommende, men i Præstö og Maribo Amter have de derimod været ikke lidet derunder.

Gaaer Man saavidt, at Man, efter at have holdt disse 3 frugtbareste og 3 ufrugtbareste Amter udenfor Betragtningen, tager de 5 frugtbareste og de 5 ufrugtbareste Jurisdiktioner i den övrige Deel af Kongeriget**), da faaer Man vel for de förstnævnte en Gjennemsnitssum af 1344 Rbd. og for de sidstnævnte af 1047 Rbd.; men denne Forskjel er ikke större, end at Beliggenheden fjernt fra Hovedstaden og större Kjöbstæder og i Egne med slette Veie alene kan have bevirket den, og i ethvert Fald ikke i fjerneste Henseende saaledes som den maatte være, naar det var de forskjellige Egnes forskjellige Frugtbarhed, der var den eneste Aarsag til Afvigelserne i Gjennemsnitspriserne***).

Heller ikke kan Grunden til de omhandlede Afvigelser alene söges i Befolkningens forskjellige Tæthed i de forskjellige Egne, (der forövrigt som oftest staaer i nöie Forbindelse med

---

*) Det maa her dog erindres, at der ved vor Matrikels Affattelse intet Hensyn er taget til Beliggenhed.

**) 1) Merlöse og Tudse Herreder i Holbæk Amt, 2) Antvorskov Birk og 3) Öster-Flakkebjerg Herred i Sorö Amt, 4) Vends Herred og 5) Lunde og Skam Herreder i Odense Amt; — og 1) Tyrsting og Vrads Herreder i Skanderborg Amt, 2) Nörvang og Tyrild Herreder i Veile Amt, 3) Nörlyng og Fjends Herreder i Viborg Amt, 4) Lysgaard og Hids Herreder i Viborg Amt og 5) Gislum Herred i Aalborg Amt.

***) Afvigelsen i Gjennemsnitspriserne for Laaland og Falster er næsten ligesaa stor, skjöndt disse to Öer omtrent ere lige frugtbare.

Jordens Frugtbarhed), skjöndt dette Forhold paa den anden Side vistnok ikke er uden Indvirkning. Af Öerne ere Langeland og Möen de, som have den tætteste Landbefolkning, og Bornholm og Laaland de, som have den tyndeste; og Priserne paa de to förstnævnte have vel ogsaa været en Deel over Middelprisen for Öerne, (men dog ikke saa höi som paa Fyen), og paa de to sidstnævnte Öer vel en Deel under Middelprisen, (men dog ikke saa lav paa Laaland som paa Falster). Af Jyllands Amter ere Aarhuus, Veile og Thisted de, som have den tætteste Landbefolkning, men kun i de to förstnævnte af disse have Priserne været höiere end efter Middeltallet for Jylland. Ringkjöbing, Viborg og Ribe Amter ere de, som have den tyndeste Landbefolkning, men kun i de to förstnævnte have Priserne været under Middeltallet.

Heller ikke kan Grunden alene söges i, om der er megen eller liden Selveiendom i den paagjældende Egn, om dette end paa den anden Side dog nok heller ikke er ganske uden Indflydelse. Ringkjöbing, Thisted og Ribe ere de 3 Amter, der forholdsviis have flest Selveiere, og kun i de to förstnævnte ere Priserne under Middeltallet for Jylland. Af Öerne ere Langeland, Laaland og Sjælland de, som forholdsviis have færrest Selveiere, men dog ere Priserne paa Laaland under Middeltallet for Öerne.

Det synes saaledes afgjort, at Afvigelserne i Priserne ere en Følge af flere af de ovennævnte Aarsagers Indvirkning tilsammen i Forbindelse med Agerdyrkningens Tilstand, den forskjellige Leilighed til Afsætning, den forskjellige Velstand, der er herskende i de forskjellige Egne o. a. m. desl. Det vil saaledes vistnok ikke lykkes Nogen at udfinde de almindelige Love, af hvilke Seiveierbonde-Hartkornets forskjellige Priis i de forskjellige Egne er afhængig, eftersom det vistnok maa antages at der slet ingen almindelige Love gives, men at de forskjellige Priser ere Følgen af flere forskjellige, i forskjellig Grad indvirkende, tildels hinanden ophævende Aarsager.

Jeg skal nu fremhæve nogle af de stærkest fremtrædende Afvigelser, og tillige anföre de Grunde, der kunne formodes at have fremkaldt samme.

Paa Öerne udmærke Kjöbenhavns, Svendborg og Odense Amter sig ved höie Priser. Hvad Kjöbenhavns Amt angaaer da er dette let at forklare ved Hovedstadens Nærhed og den særlig gode Dyrkning, Jorderne nyde i dette Amt. Höiest have Priserne været i Kjöbenhavns Amts nordre Birk, nemlig ved de 32 Salg, som sammesteds have fundet Sted, i Gjennemsnit 1995 Rbd. *), eller, naar Extremerne ikke holdes udenfor Betragtningen, 2014 Rbd. ved de 48 Salg, som der i saa Fald bliver.

At Odense og Svendborg Amter have særlig höie Gjennemsnitspriser at fremvise vil vel ikke forundre den Sagkyndige; men meget overraskende er det dog, med Hensyn til Svendborg Amt i saa Henseende, naar Man erfarer, at den höie Gjennemsnitspriis for dette Amt hidrörer fra den paa Fyen liggende Deel af Amtet, og ikke fra Langeland, hvad följende Oversigt over Jurisdiktionerne i dette Amt (i hvilken Extremerne ere holdte udenfor Betragtningen) nærmere vil udvise:

Svendborg Amt.	Antal.	Tdr.	Skpr.	Kjöbesum.	pr. Td.
Sunds-Gudme Herreds Jurisd.	20	88	"	165000	1875
Vinding Herreds Jurisd. . . .	5	27	1	34800	1283
Salling Herreds Jurisd. . . .	7	19	"	30041	1581
Langel. Nörre og Sönder Herred	4	18	4	26850	1451

*) I söndre Birk derimod, Extremerne holdt udenfor Betragtningen (ved 31 Salg) 1727 Rbd., paa Amager 1246 Rbd.; i Leire Herred 1132 Rbd., i Ramsö-Tune Herreder 1113 Rbd.

Sunds Herreds Jurisdiktion*) (Svendborgs Omegn) har iövrigt, naar Extremerne ikke udelades, omtrent den samme Gjennemsnitspriis som naar Extremerne holdes udenfor Betragtningen, nemlig (ved 30 Salg) 1874 Rbd.

Grunden til de mærkeligt höie Priser i det sydlige Fyen kan nok antages at hidröre fra den sammesteds (især tidligere) med Held drevne Rapsdyrkning, i Forbindelse med godt Agerbrug i det Hele taget, megen Velstand blandt Bondestanden, og Vanskelighed ved at komme til at kjöbe, fordi der ikke er meget Selveiergods sammesteds eller i Nærheden.

Det Amt paa Öerne, som har den laveste Gjennemsnitspriis at fremvise er, som let forklarligt Bornholm, i hvilket Middelprisen, (naar den behörige Reduktion foretages i Anledning af at 1 Td. Hartkorn paa Bornholm kun holder 49600 Qvadrat-Alen boniteret Areal) har været 560 Rbd.

De tvende Amter paa Öerne, som næstefter Bornholms Amt fremvise de laveste Gjennemsnitspriser, ere Sorö og Holbæk Amter, i hvilke samme har været respektive 1020 Rbd. og 1052 Rbd. pr. Td. Hartkorn. At Præstö Amt ikke frembyder et lavere Gjennemsnitstal end 1073 skyldes Möen, paa hvilken Ö Gjennemsnitsprisen, naar Extremerne holdes udenfor Betragtningen, har været 1326 Rbd., medens den i Tybjerg Herred kun har været 858 Rbd. Hvad Maribo Amt eller Öerne Laaland og Falster betræffer, da har Gjennemsnitsprisen paa Laaland været 1033 og paa Falster 901 Rbd. (eller naar Extremerne ikke udelukkes 917 Rbd.). Grunden til det mærkelige Fænomen, at den paa Sjælland beliggende Deel af Præstö Amt og det frugtbare Falster frembyde saameget lavere Priser end de ellers paa Öerne almindelige, er ikke let at udfinde.

Efter at have talt med mange Sagkyndige om, hvad Grunden kan være til de lave Priser paa Böndergaarde paa Laaland og

---

*) Öen Torseng (Taasing) hörer vel til Sunds Herred, men ikke til Sunds Herreds Jurisdiktion, da den danner et særskilt Birk.

Falster, er jeg kommet til den Overbeviisning, at Hoved-Grunden er, at disse Öers frugtbare Jorder ere saa stærkt lerede, at de baade ere vanskelige at bearbeide, og at Avlen let mislykkes paa samme. Som medvirkende Aarsager kunne maaskee anföres at Jorderne paa disse Öer ere matrikulerede for höit.

At Falster er mærkeligt tyndt befolket i Forhold til dens Frugtbarhed, og saaledes kun har 222 Landboere paa 100 Td. Hartkorn og 2371 paa Qvadratmilen, medens Middeltallet for Öerne i saa Henseende er 277 og 2487, er vel ikke uden Indflydelse i den omhandlede Henseende.

I Jylland er, naar Extremerne medtages, Skanderborg Amt det, som fremviser den höieste Gjennemsnitspriis, nemlig 1234 Rbd.; men naar Extremerne udelades, bliver Gjennemsnitprisen kun 1007 Rbd. Derimod er Vor og Nim Herreders Jurisdiktion (Horsens nordlige Omegn) den af alle jydske Jurisdiktioner, som har de höieste Priser at fremvise, nemlig ved de 43 Salg, der have fundet Sted i samme, naar Extremerne holdes udenfor Betragtningen, 1473 Rbd. pr. Td. Hartkorn, og, naar Extremerne ikke udskydes, endogsaa ved 65 Salg en Gjennemsnitspriis af 1644 Rbd., hvilket i begge Tilfælde overstiger Gjennemsnitsprisen i Odense Amt. Den stærke Udparcellering, som har fundet Sted i Skanderborg Amt, og det store Skovtillæg, Böndergaardene i samme i Reglen have, kan vel for en Deel forklare det heromtalte Fænomen. At Veile Amt er det, der har den næst höieste Gjennemsnitspriis, naar Extremerne medtages (1227 Rbd. pr. Td. Hartkorn), og den höieste Gjennemsnitspriis, naar Extremerne udelades, (1213 Rbd. pr. Td. Hartkorn) at fremvise, kan derimod ikke vække nogen Opmærksomhed, ligesaalidt som at Priserne i Nörvang og Tyrild Herreder, der for en stor Deel bestaae af Hedejord, i Gjennemsnit ere 150—200 Rbd. pr. Td. lavere end i den övrige frugtbare Deel af Amtet.

Ringkjöbing Amt er det jydske Amt, i hvilket Gjennemsnitsprisen viser sig at være lavest, nemlig naar Extremerne medtages, 570 Rbd., og naar Extremerne udelades,

472 Rbd., og dernæst, naar Extremerne medtages, Hjörring (676 Rbd.), Aalborg (688 Rbd.), og Randers (694 Rbd.), men, naar Extremerne udelades, Viborg (475 Rbd), Randers (593 Rbd), Aalborg (594 Rbd) og Hjörring (604 Rbd.). For Aalborg Amts Vedkommende kan dette forklares ved, at Agerdyrkningen staaer paa et meget lavt Trin, og ved at dette Amt har saa mange Kjærstrækninger. For Randers Amt er det derimod saa meget vanskeligere at forstaae, som det ikke er en enkelt Deel af Amtet, til Exempel Grenaa Egnen, hvorfra det væsentligen hidrører).

Følgende Oversigt over Jurisdiktionerne i dette Amt vil nærmere vise dette:

	Salgenes Antal.	Gjennemsnitsprisen pr. Td. Hartkorn.
Sönder og Mols Herreders Jurisdiktion . . .	46.	481 Rbd.
Gjerlev og Onsild Herreders Jurisdiktion . .	39.	495 —
Nörre Herreds Jurisdiktion	30.	505 —
Sönderhald, Rougsö og Öster-Lisbjerg Herreders Jurisdiktion	22.	800 —
Nörhald, Stövring og Galten Herreders Jurisd.	31.	821 —

Naar Man betragter samtlige Amter, bliver Forholdet mellem den laveste Gjennemsnitspriis paa en Td. Hartkorn (Bornholm og Ringkjöbing Amter) og den höieste (Svendborg og Kjöbenhavns Amter) altsaa ifölge det Foranförte som 1 til 3; hvoraf da aabenbart fremgaaer, at Hartkornet ikke egner sig til Maalestok for nye Skatter.

Det statistiske Bureau i Juni 1851.

A. F. Bergsöe.

Til
Indenrigsministeren.